

BO'LAJAK O'QITUVCHILAR O'QUVCHILARNI IJODIY QOBILIYATLARINI SHAKLLANTIRISH MOHIYATI

Shaxnoza Shakirjonovna Djurayeva

Toshkent amaliy fanlar universiteti katta o'qituvchisi

ANNOTATSIYA

Sifatli ta'lim kelajakni yaratishdagi asosiy omildir. O'qituvchilik kasbini tanlagan har bir odam buni his qilib turishi kerak. Birinchi Prezidentimiz I.A.Karimov — "Tarbiyachi-ustoz bo'lish uchun, boshqalarning aql-idrokini o'stirish, ma'rifiy ziyosidan bahramand etish, haqiqiy fuqaro etib yetishtirish uchun eng avvalo tarbiyachining o'zi aynan shunday yuksak talablarga javob berishi lozim," - degan edi. Ustoz qanchalik o'z ustida ishlab, zamon bilan hamnafas bo'lsa, o'quvchilarni ilm olishga qiziqтира oladi. O'qituvchilar har bir o'quvchida ijodkorlik qobiliyatini kashf etib, buni to'g'ri yo'naltira olsa, bu butun bir jamiyat kelajagiga ijobiy ta'sir ko'rsata oladi.

Kalit so'zlari: Ta'lim, ijodkorlik, maktab, o'quv jarayoni, metod

ABSTRACT

Quality education is the main factor in creating the future. Everyone who chooses the teaching profession should feel this. First President I.A. Karimov - "In order to become an educator-teacher, to develop the intelligence of others, to enjoy their educational knowledge, to grow into a true citizen, first of all, the educator himself must meet such high requirements" - said. The more a teacher works on himself and keeps up with the times, the more he can make students interested in learning. If teachers can discover creativity in every student and direct it correctly, it can have a positive effect on the future of the whole society.

Keywords: Education, creativity, school, educational process, method

АННОТАЦИЯ

Качественное образование – главный фактор создания будущего. Это должен почувствовать каждый, кто выбирает профессию учителя. Первый Президент И.А.Каримов - "Чтобы стать педагогом-учителем, развивать интеллект других, пользоваться их педагогическими знаниями, вырасти настоящим гражданином, прежде всего, сам педагог должен отвечать столь высоким требованиям", - сказал Первый Президент И.А.Каримов. . Чем больше преподаватель работает над собой и идет в ногу со

временем, тем больше он сможет заинтересовать учеников к обучению. Если учителя смогут обнаружить творческие способности в каждом ученике и правильно направить их, это может оказать положительное влияние на будущее всего общества.

Ключевые слова: Образование, творчество, школа, учебный процесс, метод.

Har bir inson har kuni qiladigan ishini xuddi birinchi marta qilayotgandek qilishi kerak.

Shundagina ishda rivojlanish bo‘ladi.

Shavkat Mirziyoyev

O‘qtuvchilik sharaflı kasblardan biridir. Shuni aytish kerakki, O‘qtuvchilik alohida ijtimoiy hodisa bo‘lib, jamiyat a‘zolarining shakllanishiga ta‘sir ko‘rsatgani uchun ham uning shaxslik sifatleri kasbiy fazilatlaridan muhimroq hisoblanadi. Chunki u jamiyatning buguni va ertangi kuni qiyofasini shakllantiradi. Shuning uchun ham o‘qtuvchining professional jihatdangina yetuk bo‘lishi kifoya qilmaydi. Uning ma‘naviy olami o‘quvchilarga singdirilishi ko‘zda tutilgan ezgu insoniy sifatlarga to‘yingan bo‘lishi kerak. O‘qtuvchilar tayyorlanadigan o‘quv yurtlarida ayni shu jihatga alohida e‘tibor qaratiladi. O‘zbekiston Respublikasining “Ta‘lim to‘g‘risida”gi Qonunida esa “Tegishli ma‘lumoti, kasb tayyorgarligi bor va yuksak axloqiy fazilatlarga ega bo‘lgan shaxslar pedagogik faoliyat bilan shug‘ullanish huquqiga ega”, - deb belgilangan.

Pedagogik entsiklopediyada izohlanishicha, ta‘lim metodi, o‘qitish o‘qituvchi va o‘quvchining ta‘lim mazmunini o‘zlashtirishga qaratilgan o‘zaro aloqador, ma‘lum ketma-ketlikdagi faoliyati tizimidir. Birinchi Prezidentimiz I.A.Karimov — ”Tarbiyachi-ustoz bo‘lish uchun, boshqalarning aql-idrokini o‘stirish, ma‘rifiy ziyosidan bahramand etish, haqiqiy fuqaro etib yetishtirish uchun eng avvalo tarbiyachining o‘zi aynan shunday yuksak talablarga javob berishi lozim,” - degan edi. Ustoz qanchalik o‘z ustida ishlab, zamon bilan hamnafas bo‘lsa , o‘quvchilarni ilm olishga qiziqтира oladi.

Bo‘ljak o‘qituvchi zamonaviy o‘quvchilar boshqacha ekanini yodda tutishi lozim. Ular internetda yashashmoqda, ularda katta odam madaniyati yo‘q. Foyda keltirish va o‘z mehnati mahsulidan bahra olish uchun zamonaviy muallim va o‘qituvchilar quyidagi sifatlarga ega bo‘lishi kerak.

1. **Bolalarga hurmat**
2. **Tolerantlik**
3. **O‘qituvchi o‘zining xizmat ko‘rsatayotganini tushunishi**
4. **Chegarani his qilish**
5. **O‘z vazifasini tushunish**

6. O‘z-o‘zini tanqid qilish

Maktabda o‘qitish metodikasi o‘zgarmasa, ta‘lim sifati ham, mazmuni ham, muhit ham o‘zgarmaydi, – dedi Shavkat Mirziyoyev. Muvaffaqiyatli ishlash uchun har bir o‘qituvchi pedagogik mahoratga ega bo‘lishi zarur. Pedagogik mahoratning asosiy qonuniyati oz mehnat sarf qilib, ulkan natijalarga erishish. Ijodkorlik uning hamisha hamrohi bo‘ladi. Pedagogik faoliyatga qiziqqan, qobiliyatli, iste‘dodli kishidagina pedagogik mahorat hislatlari shakllanib boradi. Pedagogik faoliyat o‘z mohiyatiga ko‘ra ijodiy xarakterga ega. O‘qituvchi o‘quvchi shaxsini shakllantiradi, kutilmagan vaziyatlarda mustaqil qarorlar qabul qiladi, pedagogik muammolarni yechadi, o‘quv jarayonini mustaqil boshqaradi. Bularning hammasi ijodkorlikning tub mohiyati, ishning maqsadi va xarakteri bilan bog‘liq. Pedagogik mahoratga ega bo‘lgan o‘qituvchigina o‘z kasbiy faoliyatida ulkan zafarlarga erishadi.¹

Mashhur rus pedagogi A.S.Makarenko o‘qituvchilik kasbiga juda yuqori baho berib, unga shunday ta‘rif beradi: „Tarbiyachi tashkil etishni, yurishni, hazillashishni,quvnoq yoki jahldor bo‘lishni bilishi lozim, u o‘zini shunday tutishi kerakki, uning har bir harakati, yurish-turishi, kiyinishi bolalarni tarbiyalasin“.

Ijodkorlik o‘rganishning muhim jihati hisoblanadi. Ijodkorlik tufayli o‘quvchi o‘rganishga ijobiy munosabatda bo‘ladi va uning o‘rganishi yanada qiziqarli bo‘ladi. Ijodkorlik sabab o‘quvchi passiv ma‘lumotni mahsulotga aylantirish orqali faollashtiradi. Yoshlikdan egallangan ijodkorlik tufayli insonlar kundalik hayotidagi muammolarni osonlikcha hal qila oladilar va balog‘at yoshida samaraliroq harakat etuvchi darajasida bo‘lishadi. Bu ta‘limning asosiy maqsadlaridan biri: o‘quvchilarni kelajak hayoti uchun yaxshi jihozlash va ularni samarali fuqarolar qilib tarbiyalash. Shu sababli, ayni vaqtda respublika o‘quvchilarining ijodkorlik qobiliyatlarini rivojlantirish masalasi, bu borada faol qo‘llaniladigan shakl, metod va vositalar hamda ularning ahamiyatiga e‘tibor berilmoqda.

Ta‘limning faol metodlariga xos ilk belgilar XIV-XVI asrlarda namoyon bo‘lgan. Buyuk gumanistlar – F.Rable, M.Manten, F.Bekonlar bilimlarni tayyor holda uzatilgan ma‘lumotlar asosida emas, balki amaliy tajriba, munozara orqali mustaqil o‘zlashtirishni tavsiya etganlar. Keyinchalik ta‘lim metodlari YA.A.Komenskiy, I.G.Pestalotssi, F.A.Disterverg, Dj.Dyui, K.D.Ushinskiy, P.F.Kayerovlar tomonidan rivojlantirilgan. Ular didaktikada ilg‘or, ya‘ni bilimlarni mustaqil ravishda o‘zlashtirish g‘oyasini ilmiy jihatdan asoslaganlar. Ma‘lumki, verbal (og‘zaki) o‘quv usullaridan foydalanilganda (ma‘ruza, hikoya, tushuntirish) talabalar ma‘lumotning 5% ini eslab qolishadi. O‘qish ma‘lumotning 10% ini saqlab qolishga imkon

¹ <https://cyberleninka.ru/article/n/zamonaviy-o-qituvchi-va-uning-obrazi>

beradi, videofilm, rasm, ko'rgazmali qurollarni ko'rish, ko'rgan ma'lumotlarni 20% ini o'zlashtirishni ta'minlaydi. Ishbilarmonlik o'yini eng samarali hisoblanadi, buning natijasida talabalar ongida ma'lumotning 75% i saqlanib qoladi. O'quv-amaliy mashg'ulotlarning talabalar tomonidan olib borilishi undan ham samaraliroq hisoblanadi, bunda 90% ma'lumot o'zlashtiriladi. Pedagogik texnologiyalar 1980-yillarda AQShda yaratila boshladi. Hozirgi kunda ularning soni katta songa oshib ketgan. O'quv mashg'ulotlarida olib boriladigan pedagogik texnologiya turlaridan ayrimlarini misol tariqasida keltirish o'rinli.²

Amerikalik tadqiqotchi J. Gildford iste'dod nazariyasiga katta hissa qo'shgan olimlardandir. Olim divergent fikrlashning tarkibiy qismlarini (tezlik, o'ziga xoslik, moslashuvchanlik, aniqlik) ishlab chiqqan va ularning barchasi iqtidorli maktab o'quvchilarini rivojlantirish, o'qish va o'qitish sohasida amaliy faoliyatga yangi o'zgartirishlar kiritishga imkon berganini ta'kidlab o'tish joiz. Taniqli amerikalik olim P. Torrents o'z shogirdlarini kuzatib, yaxshi o'qiydigan bolalar va yuqori darajadagi IQga ega bo'lgan bolalar ijodiy faoliyatda muvaffaqiyat qozonmaydi degan xulosaga kelishdi. Aniqroq aytganda, bu shartlar mavjud bo'lishi mumkin, ammo ular yagona shart emas deydi, hamda o'zi ishlab chiqqan iqtidor kontseptsiyasida uchlik mavjudligi ta'kidlaydi. Ular: ijodkorlik ijodiy mahorat; ijodiy motivatsiya. Uning tushunishicha, ijodkorlik - bu shaxsning to'liq bo'lmagan yoki noaniq bo'lgan vaziyatda yuzaga keladigan keskinlikni yengillashtirish uchun kuchli ehtiyojidan kelib chiqadigan tabiiy jarayondir. Iqtidorli bolalarni aniqlashda u tomonidan yaratilgan o'ziga xos iqtidor kontseptsiyasi asosida yaratilgan iqtidor va ijod uslublari butun dunyoda keng qo'llaniladi.³

Kelajak aynan o'qituvchilarning qo'lidadir. Ustoz o'quvchi shaxsini shakllantiradi, kutilmagan vaziyatlarda mustaqil qarorlar qabul qiladi, pedagogik muammolarni yechadi, o'quv jarayonini mustaqil boshqaradi. Bularning hammasi ijodkorlikning tub mohiyati, ishning maqsadi va xarakteri bilan bog'liq. O'qituvchilar har bir o'quvchida ijodkorlik qobiliyatini kashf etib, buni to'g'ri yo'naltira olsa, bu butun bir jamiyat kelajagiga ijobiy ta'sir ko'rsata oladi.

Foydalangan adabiyotlar:

1. Mirziyoyev Sh. Milliy taraqqiyot yo'limizni qat'iyat bilan davom ettirib, yangi bosqichga ko'taramiz. – Toshkent: “O'zbekiston” NMIU, 2017. – 592 b.
2. Karimov I.A. Barkamol avlod orzusi. Toshkent: Sharq, 1997.

² [file:///C:/Users/User/Downloads/bo-lajak-o-qituvchilarning-kasbiy-ijodkorligini-rivojlantirishda-raqamli-texnologiyalardan-foydalanishning-pedagogik-shart-sharoitlari%20\(1\).pdf](file:///C:/Users/User/Downloads/bo-lajak-o-qituvchilarning-kasbiy-ijodkorligini-rivojlantirishda-raqamli-texnologiyalardan-foydalanishning-pedagogik-shart-sharoitlari%20(1).pdf)

³ https://oriens.uz/media/conferencearticles/56_Xudayarova_Quvonch_Aminboyevna_293-299.pdf

3. Karimov I.A. Yuksak manaviyat – yengilmas kuch. – Toshkent: Ma’naviyat, 2008. – 174 b.
4. I.A.Karimov „Buyuk kelajagimizning huquqiy kafolati“-Toshkent.Sharq nashriyoti
5. „Pedagogik mahorat“ darslik A.Xoliqov –Toshkent- 2011 3. „Umumiy pedagogika“ B.X.Xodjayev –Toshkent-2017
6. Karimova V, Nishonova Z. Mustaqil ijodiy fikrlash va shaxsning hissiy, irodaviy va intellektual hislatlari orasidagi bog‘lanish // J. Xalq ta’limi, 2001. № 3-6, 64-69.
7. Жураев Х.О, Хамдамова Н. М. Использование альтернативных источников энергии в образовании //Современные гуманитарные исследования. – 2015. – №. 3. – С. 102-105. 4.
8. <https://cyberleninka.ru/article/n/zamonaviy-o-qituvchi-va-uning-obrazi>
9. https://oriens.uz/media/conferencearticles/56_Xudayarova_Quvonch_Aminboyevna_293-299.pdf